

A KISSZIKLA

Állatkerti sarkkör

1912-ben történt újjáépítése során az Állatkert többek között két monumentális műsziklával is gyarapodott. Az ötlet Carl Hagenbeck állatkertjéből származott, melynek műszikláit Urs Eggenschwyler készítette; a külön svájci képzőművész, aki több szálon is kötődött az állatokhoz, hiszen már a keresztnéve is medvét jelent, és ismert volt arról is, hogy sétája közben gyakran egy nőstény oroszlánt vezetett pórázon. A hazai adaptáció tervei Benke Gyula szobrászművész és Végh Gyula mérnök munkáját dicsérik.

A Bagolyvár és a Nagy-tó közt emelkedő Kíszikla vasbeton gerendákra épült héjazata gránitsziklákat és gneisztáblákat utánoz. Legnagyobb magassága a sétányokhoz képest 16 méter, amely az oldalán felvezető lépcsőzetes ösvényen meg is mászható. Tetejére meteorológiai állomást telepítettek. Belsejében az állattartóhelyeken kívül étterem és rendezvényterem is üzemel – ez utóbbi volt egykor a Barlang Mozi, amelyre az idősebb korosztály még jól emlékezhet. Oldalában épült fel a skandináv stílusú, zöldtetővel fedett, hangulatos Norvég-ház, amely sokféle funkciónak adott már otthont; jelenleg palacsintázó működik benne, nyitott terasszal.

A Kíszikla a kezdetektől fogva nagyrészt a sarkvidéki állatvilág bemutatását szolgálta, és ez így van a mai napig is. Fő attrakciója a „sarkvidéki panoráma”, a jegesmedvék és oroszlánfókák látszólag közös kifutója, melyet egykor láthatatlan árok választott ketté; mára az egykori fókamedencét is a mackók birtokolják, a fókáké pedig előrébb került; a kettő közti alagútból mindkét faj víz alatti mozgásában gyönyörködhetünk. Ha a medencét elhagyva elhaladunk a hóbaglyok röpdéje mellett, a szikla másik oldalán a borjúfókák a pápaszemes pingvinekkel osztoznak medencéjükön, valamint a Norvég-ház alatti kifutón, melyben egyébként egykor muflonok éltek.

Míg a borjúfóka, a hóbagoly és a jegesmedve valóban sarkvidéki állatok, az oroszlánfóka és a pápaszemes pingvin csak ránézésre idézi a sarkvidék hangulatát. Valójában annál jóval melegebb tájakon honosak: a kaliforniai oroszlánfókák, mint a nevük is mutatja, Észak-Amerika nyugati partvidékén, a pápaszemes pingvinek pedig Dél-Afrikában. Ezért aztán jobban érzik magukat ezen az éghajlaton, mint valóban sarkvidéki rokonaik, viszont hamisítatlanul pingvines megjelenésükkel a látogatóknak hasonló élményt nyújtanak. Az ő medencéjükhez is tartozik alagút, amelyben a közönség összehasonlíthatja a vízhez alkalmazkodott állatok úszási technikáját.

A Barlangterem bejárata előtt elhaladva, a Sziklaröpdébe lépve végképp elhagyjuk a sarkvidéket; helyette tarajos sülökkel, fakókeselyűkkel, továbbá a kihalástól az utolsó pillanatban megmentett tarvarjak örvendetesen szaporodó kolóniájával találkozhatunk. De élnek itt még bukázó sasok, koronás darvak, valamint füttyülőludak, melyek a pingvinek egykori sekély tavacskáját vehették birtokba. A röpdét elhagyva szikláról lezúdulóvízeséshez érünk, mely nemcsak szép látványelem, hanem fontos szerepet játszik a Nagy-tó vízének oxigénellátásában is. Innét a függőhídon áthaladva ér véget körsétánk a Kíszikla körül.

Figyeld meg!

A pingvinek jellemzője, hogy orsó alakú testükkel a szárazföldön eléggé nehézkesen mozognak, míg a vízben óriási előny rendkívüli áramvonalasságuk. Bőrük alatt vastag zsírréteg található. Sarló alakú, hegyes szárny, melyen nem nőnek evezőtollak, inkább hasonlít a halak vagy a delfinek uszonyára, mint szárnyra. Négyujjú, rövid, durva úszóhártvány lábuk annyira hátul van, hogy a szárazon csaknem függőlegesen állnak. A hasuk fehér, a hátuk pedig fekete ez remek védelmet nyújt a pingvineknek a vízben, mert sem lentől, sem fentről nem látszanak, tollazatuk két színe remekül álcázza őket.

A pápaszemes pingvin a madarak osztályába, azon belül a pingvinalakúak rendjébe és a pingvinfélék családjába tartozik. A pingvinek már évmilliókkal ezelőtt

elvesztették képességüket a repülésre, de uszonyos szárnyaik és áramvonalas testük remek úszókká teszik őket. Köztük találjuk a leggyorsabban úszó és legmélyebbre merülő madárfajokat.

A köztudatban az él, hogy a pingvinek otthona a Déli-sark, ám élőhelyük valójában a sarkvidéktől egészen az Egyenlítőig terjed. A nagyjából húsz ismert pingvinfaj közül a Fővárosi Állat- és Növénykertben több mint 30 éve a pápaszemes pingvinek kolóniája él. A Joy és Narancs nevű pingvinpár csemetéi 2019. decemberében keltek ki, ők lettek a Kertben világra jött 39. és 40. számú pingvinfióka.

A pápaszemes pingvin Afrika déli partvidéke mentén él, afrikai vagy foki pingvinnek is szokták nevezni. 60-80 ezer egyedre becsülhető a faj népessége, és veszélyeztetett fajnak számít, ezért is fontos az állatkerti szaporítás. A természetes élőhelyek átalakulása, a vizek szennyezettsége, a túlhalászat mellett a tengeri áruszállítás is veszélyt jelent rájuk.

A pingvin húsevő: hering, szardínia, makréla, tengeri rák a tápláléka. Akár 30 méter mélyre is lemerül, hogy táplálékát megszerezze, és gyors mozgásával egy-egy táplálékszerző út során akár 110 kilométert is képes megtenni. Mivel a szárazföldön kevésbé ügyesen mozog, nehezen megközelíthető helyeken telepszik le, például szigeteken, sziklás tengerpartokon. Kolóniákat alkot, szoros kapcsolatot alakítva ki a csoport többi tagjával, ami védelmet jelent a ragadozók ellen. A pingvinek egy életre választanak párt maguknak. Hangos rikkantásokkal, összebújással jelzik, hogy szeretik egymást.

Tojásait a tojó ideális esetben a guanóba ázott lyukba rakja, mely biztosítja a megfelelő hőmérséklet-szabályozást. A 38-42. nap elteltével kikelő fiókák nem hasonlítanak fekete-fehér szüleikre: hátuk szürkésbarna, mellkasuk pedig krémszínű. Mindkét szülő odafigyel a csemetéjére, és megosztják a feladatokat egymás között. A fiókák 60-130 nap elteltével tollasodnak, majd tengerre szállnak, és 12-22 hónap múlva térnek vissza kolóniájukhoz. Felnőtt tollazatuk 3 éves korukra alakul ki. A természetben 10-27 évig élnek.

Pápaszemes pingvin

Spheniscus demersus

African penguin

Tudtad-e?

A pingvinek nem tudják izzadással kiválasztani a sót, ezért sómirigyek fejlődtek ki a csőrükben, a szemük felett. Egy liter sós vízből 3 dl édesvizet tudnak nyerni. A fiókák nagyon érzékenyek a levegő szennyezettségére. Nem tudnak ülni, így állva, a farkukra támaszkodva pihennek. A pingvinek sokkal jobban látnak a víz alatt, mint a parton. Ez azért jelent nagy előnyt a víz alatti vadászatnál, mert remekül látnak még homályos, vagy zavaros vízben is. Úszás közben a pingvinek a víz felszínére ugranak, ezt nevezik bukdácsolásnak. Az eleséért induló szülők úszni még nem képes kicsinyeiket olykor magukra hagyják a parton. Az apróságok nagy csapatokba tömörülnek, és néhány felnőtt felügyel rájuk.

Jegesmedve

Ursus maritimus

Polar bear

Figyeld meg!

A jegesmedvéknek O lábuk van, lábujjaik befelé hajlanak. Különösen jól látszik ez, amikor futnak. Így tudják mozgás közben megőrizni egyensúlyukat, anélkül, hogy megcsúsznának.

A jegesmedve a ragadozók rendjébe, a medvefélék családjába tartozó emlősfaj, mely az északi sarkvidéken él. Élete nagy részét a zajló jégtömegek déli részén tölti, ahol a nyílt víz és a jég található. Csak párazás vagy élelemszerzés céljából hagyja el ezt a területet, s bár magányosan él, egy-egy zsákmány messziről is összecsiszítja az egyedeket. Napjaik nagy részét a táplálék felkutatásával töltik.

Teste nyúlánk, feje és arcra szintén hosszúkas. Élőhelyéhez alkalmazkodva farka és fülei aprók, ezzel tudja csökkenteni a hőleadást. Szeme kicsi, nyaka

hosszú, lábai a többi medvéénél jóval szélesebbek és hosszabbak. Ujjai között úszóhártya feszül, karmai viszonylag rövidek, talpán a talppárnák közti részt szőr borítja. Így tudja biztosítani a csúszós felületen a biztonságosabb mozgást. A többi medvéénél nagyobbra nő, testhossza 1,8–3 méter, vállmagassága 1,2–1,6 méter. Súlyát tekintve a hímek 300-700 kg-ot, a nőstények 150-300 kg-ot nyomnak. Bundája tömött, a ma élő emlősök világában a legjobb hőszigetelő szőrzet. A fiatal egyedeknél ezüstfehér, az öregeknél sárgás árnyalatú.

Étrendjének nagy része a többi medvefajjal ellentétben állati eredetű, köszönhető ez a végtelen jégmezőknek, ahol csak a nyári hónapokban jut némi zuzmóhoz, mohához vagy bogyóhoz. Ez a hatalmas, talán lomhának tűnő állat 40 km/órás sebességgel is képes haladni. Nagy ügyességgel halászik, nagyon jól úszik, akár a 10 km/órás sebességet is elérheti. Víz alatt körülbelül 2 percig bírja levegővétel nélkül. Szaglása rendkívül kifinomult, akár 30 km-ről is kiszagolja zsákmányát. Óriási távolságokat tesz meg az életben maradásért, a fajfenntartásért. Naponta akár 70 km-t is képes megtenni. A hal mellett a másik fő táplálékát a fókák képezik, de madarakat és rénszarvasokat is zsákmányul ejt, sőt a dögöt sem veti meg. A jegesmedve az északi sarkvidék jégmezőinek csúcsragadozója, természetes ellensége jóformán nincsen.

A jegesmedvék tavasszal párzanak, a hímek felkutatják a kölykök nélküli nőstényeket, melyek általában 3 évente ellenek új almot. Ősszel a medvék a hóba vagy a tundra talajába vájják barlangjukat, mely leginkább a vemhes nőstények számára biztosít hosszútávú búvóhelyet. A kölykök 7-8 hónap után, november-december táján jönnek világra, süketek, vakok, s körülbelül 0,5-1 kg-ot nyomnak. A barlangból először 4 hónap után bújnak elő, s nagyjából kétéves korukig az anyjuk mellett maradnak.

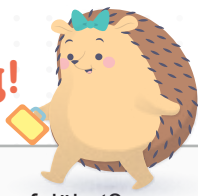
A nálunk élő jegesmedvék, Belij és Szerij testvérek, még növendékek, 2015. novemberében születtek Oroszországban.

Tudtad-e?

A jegesmedvét hőkamerával alig lehet észrevenni, az orrán kívül szinte nem ad le hőt. Bundája valójában nem egybefüggő fehér, hanem optikai csalódásként, a fényvisszaverődés miatt látjuk annak, hiszen színanyag nincs benne. Üreges, átlátszó szőrszálai megkönnyítik az úszást és a hőszigetelést. Alattuk a bőre sötétszürke.

Figyeld meg!

Körbe tudják forgatni a fejüket?
Nem, „csupán” 270 fokban, ami nem kis teljesítmény, jelentős segítség az önvédelemben és a vadászatban.

Hóbagoly

Bubo scandiacus
Snowy owl

Tudtad-e?

Állatkertünkben is vannak hóbaglyok: a tojót Hedvignek, míg a hímét Benjaminnak hívják. Két éve vannak együtt, lassan várjuk a párba állásukat. Hedvig előző párjával már nevelt fiókákat.

A északi sarkvidék legnagyobb madara, különlegessége, hogy bagoly létére többnyire nappal aktív.

A hím tollazata majdnem teljesen fehér; a tojóé fehér, sötéten mintázva, ami jó álca a költéskor.

A fiókák tollazata szürke színű. Fekete csőrének tövét sűrűn beborítják az apró pehelytollak. Szemei sárgák.

Lábait egészen a lábujjakig sűrű, fehér tollazat borítja.

A kifejlett egyedek testhossza 52-70 centiméter; a tojó kicsit nagyobb a hímnél, szárnyfesztávolsága 126-145 centiméter. A kisebb testű hímek 0,7-2,5 kilogramm, míg a testesebb tojók 0,8-3 kilogramm tömegűek.

A hóbagoly az Északi-sarkkör mentén költ, Izlandtól és Skandináviától keletre Kelet-Szibériáig, valamint Alaszkában, Kanadában és Grönlandon is. Költőterületének legdélebbi pontját Norvégia magashegységei képezik. Fő tápláléka a lemming, de megeszi a kistermetű rágcsálókat, egereket, patkányokat, mókusokat, és a nagyobb termetű sarki nyulakat is. A nála kisebb termetű madarakat: a fácánokat, alpesihófajdokat, récéket, ludakat, sirályokat és énekesmadarakat is elfogyasztja. Neki magának ugyanakkor a sarki rókától, farkasoktól, valamint a varjúfélétől, rablósirályoktól és a ragadozómadaraktól kell védelmeznie fészekalját, de még az emberre is képes rátámadni fiókái védelmében.

A hóbagoly egész életre szóló párkapcsolatot köt. Kétévesen lesz ivarérett, a költési időszak májustól szeptember közepéig tart, pontos idejét a táplálék bősége határozza meg. A hím az udvarlás során előbb „légi bemutatót” tart, gyakran zsákmánnyal a csőrében vagy a karmai között, amit aztán a nőstény elé helyez. A hím által foglalt területen a nőstény választja ki a fészek helyét, mely valamilyen kisebb magaslat, dombocska. A tojó ennek a kis magaslatnak a felszínén kis mélyedést kapar, és ebbe rakja tojásait, anélkül, hogy bármivel kibélelné.

A tojó 3-11 tojást rak, attól függően, hogy mennyi az élelem a területen. Költési ideje 32-34 nap. Az első tojás lerakása után már ül a tojásokon. A kikelt fiókákról mindkét szülő gondoskodik. Azokban az években, amikor kevés a zsákmányállat, a hóbagoly lemond a költésről, és nem nevel utódokat. A fiókák körülbelül 25 nap után kezdenek repülni, és 5-7 hetes korukban kezdenek el saját maguk vadászni. Szabadon a hóbagoly kb. 15 évet él, de fogságban előfordult már a 28 éves példány is.

A hóbagoly populációja stabilnak tűnik, a becslések szerint a vadon élő állománya mintegy 290 000 egyedre tehető. Sok európai állatkertben is fellelhető, és a magyarországi kertekben is sok helyen tartják.